БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, ХАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1925 чылда үндезилеттинген

1967 ч. АПРЕЛЬ 1 СУББОТА № 77 (6714).

Өртээ 2 көп.

УЛУГ ОКТЯБРЬНЫҢ 50 ЧЫЛЫ

Чехословакияның Коммунистиг партиязының ТК-зының секретары эш В. Коуцкийни эш Л. И. Брежневтиң хүлээп алганы

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң чалаанын өзугаар Чехословакияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң секретары эш В. Коуцкий март 28-тен эгелээш Москвага найыралдың аян-чоруун ылып чораан.

СЭКП-ниң болгаш ЧКП-ниң аразында найыралчы харылзаалар хөгжүдериниң айтырыгларының талазы-биле эш В. Коуцкий аян-чоруунуң үезинде СЭКП ТК-га беседа кылган.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев март 29-та эш В. Коуцкийни хүлээп алган болгаш ооң-биле чылыг, найыралчы байдалга беседа кылган. Ол беседага СЭКП ТК-ның секретары эш Ю. В. Андропов киришкен.

ЧКП ТК-ның секретары эш В. Коуцкий март 30-да Прагаже чорупкан. (СЭТА).

ЮБИЛЕЙЛИГ ЧЫЛДА КИНО КӨРГҮЗҮҮ

Кино четкизи бистиң республикада калбаа-биле хөгжээн. Чонга кино көргүзүү эжижээн болгаш ону көөр талазы-биле сонуургал, негелде улгаткан. Чурттакчыларлыг суур бүрүзү-ле киноустановкалыг апарган. Делгем экраннар мооң мурнунда чүгле Кызылга турган болза, ам олар районнар төптеринде болгаш көдээ суурларда көвүдээн. Чүгле бо чылдың эгезинден тура Тожунуң Тоора-Хем болгаш Адыр-Кежиг суурларының чурттакчылары кинону делгем экранга көрүп эгелээн. Чыл төнчүзүнге чедир Каа-Хемниң Кек-Хаакка, Копту-Аксынга, Тожунуң Ийге база Бай-Тайганың Тээлига, Барыын-Хемчиктиң Аянгатыга дээш шупту 15 көдээ суурларда киноустановкаларга делгем экранны тургузар.

Юбилейлиг бо чылдың баштайгы айларындан тура-ла Таңды, Каа-Хем районнарның кинофикаторлары боттарынга салдынган планныг онаалдаларны чедиишкинниг күүседип турар. Чадаананың кинотеатры республикада кинотеатрларның тиилекчизи болуп шылгарап үнген. Үстүнде адаанывыс районнарның Балгазын, Владимировка, Бүрен-Бай-Хаак, Ильинка, Чөөн-Хемчиктиң Шеми суурларында киноустановкаларының ажылдакчылары боттарының кызымак ажылы-биле көрүкчүлерниң эки үнелелин, хүндүтиелин чаалап алган.

Боттарының ажылының ёзулуг мастерлери болу берген киномеханиктер республикада хей. Оларның дугайын, эки ажыл-ижин солуунарга, радиога мактап келгенин номчукчулар эки билир болгай.

Тыванның киночеткилериниң ажылдакчылары Улуг Октябрьның 50 чыл болур оюнга бүгү улус-биле бир демей, чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр, бо юбилейлиг чылда чонга кино көргүзүүн кажангызындан артык эжижидериниң улуг сорулгаларын, негелделерин күүседир дээш ажылдап турар.

Хоорайларда болгаш районнар төптеринде, ажылчын суурларда база колхозтар, совхозтар төптеринде чонга кино көргүзүү мооң мурнунда чылдарда турганындан үндезини-биле өскерлип, эжижээн болза-даа, ажыл-агыйларның салбырларында чонга, эрес-маадырлыг ажылдап турар малчыннарга кино көргүзерин эжижидериниң айтырыы четпес шиитпирлеттинип турар. Ылаңгыя кинога малчыннарның негелдези хандыртынмайн келген. Эң хей малдыг, хей малчыннарлыг Тес-Хем, Өвүр, Эрзин, Бай-Тайга районнарның малчыннары кинону ай-айы-биле көрбейн баары хаая эвес. «Найыралы» совхозтуң Улуг-Хем ол чарыында, «Улуг-Хая» совхозтуң Демир-Сугда, Эжимде, Сүт-Хөлдүң эң ырак одарларында малчыннарның чылчылы-биле кино көрбейн турарын мооң мурнунда чаңгыс эвес удаа чугаалажып, бо дугайында шүгүмчүлелдер болуп турза-даа, байдал эрги хевээр артпышаан.

Районнар бүрүзүнде көжүл чоруур автокино машиналары бар. Сүт-бараан фермаларын, хойму бригадаларны дээш бүгү-ле малчыннарны кино-биле хандырар дорт харыысалгалыг хүлээлгезин ол автокино машиналары дыка четпес күүседип турар. Оларның ажылын хынап хайгаарааарын, холга ап удуртурун партия, совет, профэвилел органнары болгаш өске-даа удуртур органнар четпес боттандырып, оларже кичээнгей салырын ишкаткан.

Кинону чонга көргүзериниң эки шынарын база ооң кижизидиичи ужур-дузалыын бодавайн, чүгле көрүкчүлериниң санын болгаш акша чыылдазын көвүдедириниң планын күүседирин бодаар чоруктар бар. Чөөн-Хемчиктиң кинофикаторлары чонга кино көргүзериниң планныг онаалдаларын үргүлчү ажыр күүседип, мурнакчы деп санадып турза-даа, ол районнуң чамдык суурларының чонунга кинону багай шынарлыг көргүзүп турар. Чижээ, Хөндергей суурда киноустановка фильмнерни багай шынарлыг үндүрүп, көргүзүг үезинде үрелиишкиннер болу бээриндан бир сеанс чамдыкта 4 шак чедир үргүлчүлээриниң дугайында номчукчуларның чагаалары редакцияга келген.

Янзы-бүрү темаларга хамаарышкан документалдыг фильмнерни, кинохроникаларны чонга, ылаңгыя көдээниң ажыл-ишчилеринге көргүзери чедип алдынмаан. Ынчангаш олче улуг кичээнгейни салырын амыдырал, шаг-үе боду-ла негеп келген.

Делегейде бир дугаарында-ла тургустунган Совет социалистиг күрүнениң амыдыралынга болган уттундурбас болуушкуннарны көргүскен эң эки совет кинофильмнериниң фестивальдарын, неделяларын чорудары бистиң Төрээн чуртувустуң бүгү-ле республикаларында, крайларында, областларында, национал округтарында хайныккан.

Шериг-патриоттуг фильмнериниң «Тиилекчилер» деп темалыг көргүзүү бо чылдың февральда Кызылдың «Найыралы» кинотеатрынга эки, солун эртиен. Совет күрүнениң болгаш Коммунистиг партияның тургузукчузу, баштыңчызы В. И. Ленинге турасхааткан кинофильмнер көргүзүү бо чылдың апрельде «Дириглерден дириг» деп темага эртер. Октябрь революциязының белеткелиниң үелерин болгаш ооң чайыннанчак тиилелгезин көргүскен кинофильмнериниң көргүзүү сентябрь-ноябрь айларда «Делегейни силгипкен хүннер дугайында» деп ат-биле болур. «Оларның чуртталгазы—эрес чорук» деп темалыг көргүзүгге (июнь-август айларда) Совет күрүнениң болгаш партияның алдар-сураглыг кайгамчык ажылдакчыларына турасхааткан кинофильмнерни көргүзер. Июнь-август айларда болур «Чаа делегейниң кижизин алдаржыттым» деп темага коммунизмни тургузуп турар совет улуска турасхааткан кинофильмнерни көргүзер. Ол ышкаш ооң-даа өске фестивальдар, кино неделялар болур. Бо темаларга мооң мурнунда үнгүлээн база ам үнер уран чечен болгаш документалдыг фильмнерни, кинохроникаларны көргүзер.

Үстүнде адаттынган тематиктиг көргүзүглерни эки шынарлыг, солун ыылдыр эрттирип, олче улам-на хей көрүкчүлерни хаара тудары республиканың кинофикаторларындан хамаажыр. Ынчангаш улуг организакчы ажылдарны, шыңгыы белеткелдерни чорудары оларның мурнунда чугула сорулгалар ыылдыр салдынган.

Совет эрге-чагырганың 50 чылынның юбилейинге чедиишкиннинг ужуражыр, чонга кино көргүзүүн бүгү талазы-биле эжижидер, ылаңгыя малчыннарның негелдезин хандырар дээш, социалистиг чарышты киномеханиктериниң, бригадаларның аразында күштелдирер. Октябрьның 50 чылынга турасхаатган тематиктиг көргүзүглер үезинде бо үстүнде темаларга хамаарышкан уран чечен болгаш документалдыг фильмнерни пропагандылаарынче, ооң чарлалдарын көрүкчү бүрүзүнге чедиринче онза кичээнгейни салырын организакчы ажылдың көзүн ыылдыр көөр херек.

Часкы ажылдарның бүдүүзүнде

Таңды районнуң калбак-делгем хөвүлары ам-даа хар-биле шуглан-мышаан, ынчалзажок бо тараалан чернин ажыл-агыйлары часкы хөвү ажылдарынга шыңгыы белеткелди чорудуп турар. Республиканың Көдээ ажыл-агый министерствозунуң болгаш районнуң көдээ ажыл-агый эргелелиниң тускай каттышкан комиссиязы колхозтар, совхозтарның часкы хөвү ажылынга беленин ыынаан. Беш чылдың ийиги чылының бо чүгула кампаниязынга ажыл-агыйларның хей кезии, ылаңгыя «Революцияның чалбыжы» колхоз, «Россия», «Межегей» совхозтар эки белеткенген.

Ооң-биле чергелештир чамдык ажыл-агыйлар, чижээлээрге, «Коммунизмниң херели» колхоз тракторлар септелгезин ам-даа дооспаан. Ол ажыг трактор ажылга үнеринге белен эвес. Хөвү турлагларын септеп кирбээн. Үрезинни чажар шынарынга чедир арыглаваан.

Комиссияның илереткен четпестерин чоокку каш хонуктарда чайлаткан турарын, механизаторларның Бай-Хаакка болур чөвүлел хуралынга чедир бүгү белеткелди бүрүн доозарын ажыл-агыйларга хүлээндирген.

ХУУСААЗЫНДАН ЭРТЕ

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың руднигинде ажылдап турар даг-дүгү холуксаалыг руда тывар бригадалар Улуг Октябрьның бежен чыл оюнга алдар болдурган социалистиг чарышка киришкеш, руда тыварының даалгазын ажыр күүседип келгеннер.

Ылаңгыя эш Ооржак Дудуй-оолга удуртукан забойщиктер бригадазы март айда 25640 кг даг-дүгү холуксаалыг руда тывар даалгазын 26751 кг ыылдыр хуусаазының бетинде күүседип, даалгазын 104 процентке күүседип, 1 тонна ажыр күүседип, 1 тонна ажыр күүседип, 1 тонна ажыр

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң ийиги чыыжының бирги сессиязы

ЧАРЫШТЫ ТОДАРГАЙ УДУРТУР

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

Дараазында сесту Бии-Хем райкүүскомнуң даргазы депутат эш **Дамчай** (Билелигниң № 74 сонгулда округу) алган. Бии-Хемниң девискээри тараалап болгаш мал-маганга таарымчалыг чер. Ында туруп турар ажыл-агыйларның экономиктиг байдалы чылдан чылче улам-на шыдал кирип олурар. Колхозчуларының материалдыг сонуургалын өөренип көөр чорук улустуң чүткүлдүг ажылдаарынга база идигни берип турар. «Кызыл тараачын» колхозта чүс хойдан ортумаа-биле чүс ажыг хураганны ап турар малчыннарның саны эвээш эвес.

Бии-хемчилер бо ажыл-агый чылын шалыпкын эгелээн. Сут болгаш эт садарының квартал планын ажыр күүсеткен. Ынчалза-даа сут саалдазы ылаңгыя «Өөк» совхозта кудулап турары дүвүренчиг айтырыг.

Ада-чурттуң дайынынга баргаш маадырлыы-биле өлген чаңгыс чер чурттуг дайынчыларынга тураскаалды тургузарынга ажыглаар хөреңги чыылдазы районда идепкейлиг чоруп турар.

Өвүрнүң партия райкомунуң бирги секретары депутат эш **Шулуу** (Дус-Даг ның сонгулда округу) бодунуң чугаазын база-ла бо хүннерниң күш-ажылчы көргүзүглери-биле эгелээн. Район ниитизи-биле кыштаглаашкынга эки белеткенген турган. Ынчангаш малдың хораар чоруу бо чылын дыка кызырылган. Боттарының социалистиг хүлээлгезин «Кызыл тук» колхозтуң кежигүннери эки күүседип келген. Маңаа малчыннар улуг үлүүн киргенин санал берген депутат онзалап айыткан. Ол ажыл-агый сүттү, эътти күрүнеге садарының квартал планын чогуур хуусаазының бетинде дооскан. Колхозтуң малчыннары Ооржак Чамбыл, Ооржак Баян, Саая Мижит-Доржу база «Торгалыг» совхозтуң малчыннары Донгак Анай-оол, Куулар Санчат-оол бо чылын чүс хойдан ортумаа-биле чүс хураганны алганнар.

Районнуң школаларында, уруглар албан черлеринде келир чылдың одалга материалдарының белеткели шалыпкын байдалда чоруп турар. Өвүрүүлер көдээ ажыл-агый продукциязын күрүнеге садар планын октябрь 10-да шуут доозарын хүлээнип алган.

Ындыг болзажок районда ам-даа хей-айтырыглар дарый хемчеглерни алырын манап турарын депутат саналынга киирген. Чижээлээрге, часкы тарылгага техника септелгези аажок кошкак чоруп келген. Оон аңгыда колхозтарда суг дажыр машиналар көңгүс чедишпес. Хандагайты суурда амыдырал хандырылга комбинадының бажыңын ийи чыл улай тудуп келген-даа болза, бөгүнге чедир ажыглалга киирип шыдавайн турары черле чөптүг эвес.

— Часкы тарылгага белеткел бистиң районда эки организастаттынган — деп, Барыын-Хемчик районнуң күүсекчи комитединиң даргазы эш **Амырбит** саналын эгелээн. Бо чорук юбилейлиг чылда бедик дүжүттү ажаап алырының бир үндезини болур. Амгы үеде хову турлаглары бүрүн белеткеттинген. Үрезин база арыглаттынган. Бо хүннерде районнуң чамдык ажыл-агыйлары шык базырыышкынынче кирипкен.

«Тыва даг-дүгү» комбинат, Ак-Довурактың хлеб заводу планныг онаалгаларны чедиишкинниг күүседип, мурнакчыларның одуруунда чоруп турарын эш Амырбит демдеглээн.

Индирде Эрзиниң партия райкомунуң бирги секретары депутат эш **Биче** (Нарынның сонгулда округу). Ол чугаазында районнуң сөөлгү чылдарда чедип алган чедиишкиннерин демдеглээш, мурнакчыларны адап, оларның көргүзүглери-биле сессияга олурганнарны таныштырган. Районнуң ажыл-ишчилери, бүгү совет кижилер-биле бир дөмей, Октябрьның алдарлыг байырлалын чаа-чаа чедиишкиннерлиг уткууру чугаажок деп эш Биче бүзүреткен.

Барыын-Хемчик районнуң «Барлык» совхозтуң трактор-хову бригадазының бригадири депутат эш **Онгай-оол** (Хөнделен сонгулда округу) бодунуң саналын Бижиктиг-Хая салбырында часкы тарылга кампаниязынга хамаарышкан айтырыглардан эгелээн. Ында хову турлаглары чогуур үезинде бүрүнү-биле белеткеттинген. Тракторлар септелгези база багай эвес чоруттунган. Бедик дүжүт алырының бир чугула негелдези суггарылга деп чүвени билгеш, ол ажылга 130 кижини хаара туткан болгаш олардан чеди звенону тургускан. План өзугаар үш муң ажыг гектар черни суггарары көрдүнген. Совхозтуң дирекция чери суггатчыларны тускай идик-хеп аймаа-биле ам-даа чедир хандырып шыдаваның бригадир шүгүмчүлээн.

Юбилейлиг чылдың чаагай дүжүдүн алыр дээш механизаторлар бедиткен хүлээлгелерни алган болгаш бо хүннерде ховударже үнүп, шык базырыышкының эгелеп кирипкен.

Үстүнде адаан депутаттардан аңгыда СЭКП-ниң Бай-Тайга райкомунуң бирги секретары депутат эш **Кызыл-оол** (Бай-Тал округу), Ишкин эмнелгезиниң эмчизи депутат эш **Ондар** (Кызыл-Тайга округу) олар база санал бергеннер.

Сессия чугаалашкан айтырыг талазы-биле тускай шинтпирни хүлээп алган.

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары 50 чылга холбаштыр алган бедиткен хүлээлгелерин күүседир дээш күжениишкинниг ажылдап турарлар. Комбинатта эш Туровецке удурткан забойщиктер бригадазы бирги кварталдың планын ажыр күүсеткен. Бригада кежигүннеринден эш М. Онгай-оол эки көргүзүглерлиг болган. Эзлчегде 110 кг даг-дүгүн чыыр тургаш, үргүлчү 140—150 килограммны чыып турар.

ЧУРУКТА: М. Онгай-оолдун ажылдап турары.

В. АНАНИННИҢ фотозу.

ШИИТПИРЛЕР КҮҮСЕЛДЕЗИНИҢ ДУГАЙЫНДА

СЭКП-ниң Каа-Хем райкомунуң пленумундан

Сөөлгү ийи чылдарның иштинде СЭКП ТК-ның март болгаш май Пленумнарының шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш элээн ажылдарны чоруткаными, ылаңгыя мал болгаш чер ажылының продуктулуун бедидер, көдээниң ажыл-ишчилериниң материалдыг сонуургалын көдүрер талазы-биле кылдынган чүүлдер бар дээрзин Каа-Хем районнуң көдээ ажыл-агый бүдүрүлге эргелелиниң начальниги эш Биселев СЭКП райкомунуң пленумунга тодаргай илеткээн.

Партияның Төп Комитединиң март болгаш май Пленумнарының шиитпирлери болза көдээниң ажыл-ишчилериниң амыдыралын улам экижидериниң, колхоз, совхозтарның экономиказын көдүрериниң тодаргай сагыш салыышкыны болганын райкомнуң пленумунга санал бергеннер демдеглеп турган. Районнуң колхозтары болгаш совхозтары чүгле эрткен чылын безин чүс ажыг тракторну, чеден комбайнны, дөртен беш автомашинаны алганнар. Колхоз бүдүрүлгезин улам ынай хөгжүдеринге күрүнеден бүдүн чартык миллион рубль үзүн хуусаалыг чәалини алганнар. Көдээ ажыл-агый продуктуларын садарының өртектерин улгаттырганының күсели-биле чүгле колхозтар безин эрткен чылын бүдүн чартык миллион рубль түңнүг немелде орулгалыг болган. Колхозтарның болгаш колхозчуларның орулгалары дыка немешкен.

Районнуң малчыннары Совет эрге-чагырганың бежен чыл оюнга алдар болдурган социалистиг чарыштың шалыпчы одуруунда чоруп турар. Мал ажылының продуктуларын бүдүрериниң болгаш садарының күрүне планнарын малчыннар эрткен чылын хуусаазындан эрте күүсеткен. Күрүнеге хөй муң тонна тарааны каа-хемчилер плапдан ажыр берген. Ийи колхоз РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң колхозтар аразынга шилчиир Кызыл туктарын акша шаңналы-биле кады алгылаан.

СЭКП Төп Комитединиң март болгаш май Пленумнарының шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш демиселге районнуң коммунистери, партия, совет болгаш хей-ниити организацияларының активи идепкейлиг киржип турарын партия райкомунуң пленуму демдеглээн.

Ындыг-даа болза суггатты черлерни шингээдир, тарааның дүжүдүн бедидер, мал ажылын механизастаар, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер талазы-биле ажылларны ам-даа көшкак чорудуп турарын илеткелчи болгаш санал берген эштер айытканнар.

— СЭКП ТК-ның март Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар талазы-биле бистиң «Тиилелге» колхозтуң ажыл-ишчилери чамдык ажылдарны кылган. Юбилейлиг бо чылдың баштайгы кварталында күрүнеге эт, сут садарының планын ийи дакпыр күүседип турар— деп, колхоз даргазы эш Евтушков бодунуң саналынга чугаалаан. — Бо хүннерде колхозтуң механизаторлары, бүгү тараажылары часкы хову ажылдарынга белеткелди барык-ла дооскан, а мал ажылдакчылары кыштаглаашкынны чедиишкиниг доозар дээш күжениишкинниг ажылдап турар. Партийжи-политиктиг ажылды экижидер, колхозчуларның күш-ажылчы сагылга-чүрүмүн быжыглаар талазы-биле чамдык ажылдарны колхозтуң партия организациязы чоруткан.

Часкы, күскү кампаниялар үезинде ажылдаар кижилерге таарымчалыг байдалдарны тургузары эргежок чугула. Бистиң магазиннеривисте өлшыкта кедер резин идиктер, брезент тоннар болгаш өске-даа ажылчын хептер көзүлбес боор-дур. Бо дугайында садыг ажылдакчылары кичээнгей салза чогуур дээрзин санал берген эштер негээн.

— Бистиң колхозтуң кежигүннери эрткен ажыл-агый чылында эт, сут болгаш дүк, тараа бүдүрериниң чыл планын ажыр күүсеткен. Бо алдарлыг чылдың бирги кварталында күрүнеге эт, сут садарының даалгаларын база-ла ыракта ажыр күүсеттивис, ылаңгыя эт садарын дөрт катап ажыр күүседип турар-дыр бис. Ол эки-дир. Ынчалза-даа продукциянның бот-үнезин чиигедирин ам-даа чедип албайн турарывыс четпес. Оон ынай колхозчулар ортузунга культура-массалыг, кижизидилгелиг ажылдарны партия организациязы план өзугаар чорудуп турар. Бо хүннерде кол кичээнгейни часкы хову ажылдарынга белеткелдерже углаан бис. Техника беден кылдыр септеттинген, шөлдерже өдек сөөртүлгезин үргүлчүлеп турар—деп, «Коммунизмче орук» колхозтуң даргазы, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады эш Моргун райком пленумунга медеглээн.

Индирге «Совет Тыва» совхозтуң директору эш Тугер үнүп келген: — Часкы хову ажылдарын бедик агротехниктиг деңнелге эрттирер дээш чогуур хемчеглерни ажылдап кылган бис. Бо совхозта чонуң, ылаңгыя малчыннарның культурлуг амыдыралын, материалдыг чаагай чоруун көдүрер талазы-биле чамдык чүүлдер кылдынган. Барык малчын бүрүзүнде радиоприёмник бар, а чамдыктары телевизорларлыг. Совхоз колдуунда мал семиртилгезиниң ажыл-агыйы болгай. Ынчангаш мал ажылдакчылары күрүнеге шынарлыг эътти бүдүрүп, бээр дээш күжениишкинниг ажылдап турар. Часкы хову ажылдарынга белеткелдер эки чоруттунган. Кол культура болур кызыл-тас үрезинин шуптузун орнаш, арыглап урган бис. 1200 га шөлге минералдыг чемишчидилгелерни төп турар, а СЭКП ТК-ның май Пленумунуң шиитпирлеринге дүүштүр суггаттыг черлерни ажыглалга киирер тускай звеноларны тургускан. Совхоз Баян-Кол ховузунуң дөрт чүс ажыг га черин суггарып турган, анаа мал чеми культураларны тарыыр деп турар— деп, оратор чугаалаан.

Беш чылдың ийиги чылының часкы тарылгазы чоокшулап келген. Аңаа белеткел районда ниитизи-биле кошкак дээрзин хынанда комиссиязы илереткен. Септелгеге кирген 220 тракторларның бежен үжүн комиссия хүлээп албаан. Чамдык ажыл-агыйларда үрезинни чогуур чажар шынарынга чедир арыглаваан, ылаңгыя 2500 тонна үрезиниң шынары багай болган.

Тараажылар, механизаторлар ортузунда партийжи-политиктиг ажыл кошкак дээрзин пленумга санал берген эштер шүгүмчүлээн. 393 механизатор кадрларның иштинде чүгле он беш кижи партия кежигүнү болуп турар. Механизаторлар болгаш инженер-техниктиг кадрлар ортузунга политиктиг кижизидилге ажылын күштелдирерин, калбак чоннуң ортузунга агитация ажылын экижидерин партия эге организацияларындан райкомнуң пленуму негээн.

СЭКП ТК-ның март болгаш май Пленумнарының шиитпирлерин амыдыралга боттандырар талазы-биле чедир кылдынмайн турар чүүлдерни айытпышаан, районнуң коммунистериниң, Советтерниң болгаш комсомол, профөвилел организацияларының бүгү күжүн ол Пленумнарның шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынче ам-даа эки мобилизастаарын партия райкомунуң бюрозунга пленум хүлээткен.

Д. ЕНДАН.

Мөгөн-Бүренде

Мөгөн-Бүренниң агаар-бойдузу ширнин, чамдыкта хар, частыг шуурган диргелип келгеш, каш хонук улажын туруп бээр, кижиге-даа, малга-даа бергедээшкиннер таварышкылаар. Бо черде мал ажылдыг «Мөгөн-Бүрен» колхоз тургустунганындан бээр ур болбаан. Оон ажыл-ишчилери хой, өшкү, сарлык болгаш чылгы малды өстүрүп турар. Хойжу бригадаларда ниитизи-биле 12500 ажыг төрүүр хой бар, ам 8500 хой оолдапкан, хураганнары бүрүн доругуп турар. №1 хойжу бригаданың кадарчылары Васильев, Аракчаа, Халбарбаа, № 2 бригаданың хойжузу Менгүн-оол оларның кодаңнарында оолдаашкын шыптараан, ниитизи-биле 1190 хойнун хураганнарын чидириг чокка камгалап алган, өстүрүп турар.

Артельдиң бүгү малы кезээде чер одарынга чоруур, а ыяш чогу-биле бистиң бар кажааларывыс бөдүүн. Мындыг байдалда, ширнин агаар-бойдустуг черге малчыннарның ажылы чымыштыг болгаш харысалгалыг болуру билдингир. Олар бо байдалдарны эрестин-биле тиилеп, мал ажылын хөгжүдүп турар.

Мал эмчилери, зоотехниктер малдың байдалын үргүлчү хынап, кадарчыларга арга-сумени берип турар. Эштер М. Кажиир-оол, Х. Кара-оол, Х. Шойдак олар быжыглаан участоктарынга барып, аарыгларга удур хемчеглерни ап, малдың чаш төлүн ажаап доруктурарынга кадарчыларга улуг дузаны көргүзүп турарлар.

Совет эрге-чагырганың бежен чыл оюнга төлептиг ужуражыр, беш чылдың ийиги чылында колхозтуң күрүнеге эт, сут, дүк дужаар планнарын күүседир аргалар бар.

У. КАРА-ООЛ.

ЧАА НЕГЕЛДЕ ЁЗУГААР

Хову-Аксында «Тыва кобальт» комбинаттың руда турнуктуруп шуудар корпузунуң тудуу эгелээнден бээр ийи чыл четкен. Баштай маңаа ажыл көскүзү-биле шуудаан турган. Эрткен чылдың төнчүзүнге чедир корпустуң хөй кезииниң фундаментизин бетоннап дооскан. Харын тудугнуң кол кезээнде бетон баганалар-даа тургускулаан. Бо бүгүнү бүдүрериниге эш Мөңгеге удурткан тудугжулар бригадазының кежигүннери улуг салыышкынын киирип, күзел-соруктуг-даа ажылдап турганнар. Бетон ажылдары доостуру билек эрткен чылдың төнчүзүнде ук бригаданы кол корпусче тур шилчиткен турган. Оон бээр мынчага чедир бо тудугда чаңгыс борбак кадаг-даа, чаңгыс күүрек бетон-даа салдынмайн, тудуг ара хагдынган. Херектиң ужуру үүдел? Борта харыы мырыңай бөдүүн. Мында ажыл төнген бе дээрге, тудугнуң фундаментизи безин доозулбаан-на болгай. Смета төнген бе азы ажылчын күжү чедишпейн барган бе дээрге, смета чаа ажыттынган, ажылчын күжү «Тыва кобальт» тудугда бүрүн четчип турар. Харын ажыл фронтузу чедишпейн баргылаар.

Бо корпустуң турар чери хаялыг кадыг черге тургустунуп турар чүве болганда, орта тавак оңгарының ажылдарын хол-биле кылырга хөй күш үнер болгаш чарыгдалдыг болуп турарын өөренгеш, тудуг эргелели арткан 5000 кубометр чер ажылдарын техника күжү-биле кылып бээрин «Тыва тудуг» трезинин № 14 механизация эргелелиниң болгаш «Союзвзрывпромнуң» Хову-Аксында участоктары-биле 1965 чылдың декабрь 1-де-ле керээ чаргаш, акшазын төлеп берген. Ынчангаш бо улуг хемчээлдиг ажылдың күүселдезин четтиклейн манап эгелээн. Оон бээр чыл артылган. Керээ чарып алган организациялар чагыкчының негээн хуусаларын янзы-бүрү чылдагааннар-биле чылдырып келгениниң түңнелинде тудугжуларның орта ажыл фронтузу үстүп, манаар ужурга таварышкан. Тудугнуң хагдынган чылдагааны мында бооп турар. Демги 5000 кубометр чер ажылдарының ам-даа 1500 кубометри күүсеттинмээн. Узуну 32 метр, дооразы 10 метр, а ханызы 3 метр турар, ийи турнуктурар бетон оңгарларның бирээзин бо организациялар дооскан болза-даа, ону тудугжулар опалубказын тургузуп, бетонаарынга белеткээр дээш чеде бээрге, ол ам-даа чедир ханыладыр кастымаан болган. Ынчангаш оон база катап өскээр ажылдап чоруур ужурга таварышкан. Керээлиг организациялар кол керээлиг организацияны чүге мынчаар саададып турарыл? Хамык ужур Хову-Аксында механизация участогунуң удуртукчуларының болгаш «Союзвзрывпромнуң» чазылдырыкчы мастери эш А. Булгаков сугларның хүлээнгенин күүседир дээш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринче, техниканы чөп ажыглаарынче, күш-ажылды шын организастаарынче хүн бүрүнүң контролюн болгаш кичээнгейни кошкак угландырганындан болган.

Мында адрези кирген организацияларның удуртукуларындан керээ ёзугаар турнуктуруп шуудар корпустуң тавааның чер ажылдарын катап доозуп бээрин тудугжулар негеп тур бис.

Д. ЧҮЛЬДҮМ-ООЛ,
тудугжу.

Улуг Октябрьның 50 чыл оюн төлептиг уткуулунар

ТЫВАНЫҢ КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙЫНДА ООЛДАР, КЫСТАРГА «ШЕКПЭЭР» СОВХОЗТУҢ ДӨҢ-ТЕРЕЗИН САЛБЫРЫНЫҢ КОМСОМОЛЧУЛАРЫНЫҢ БОЛГАШ АНЫЯКТАРЫНЫҢ КЫЙГЫРЫЫ

Ооолдар, кыстар! 1967 чыл бистиң чуртувуста онзагай, юбилейлиг чыл. Ол—Совет күрүненик бежен чыл ою.

Бистер, Дөң-Терезин салбырының ооолдар, кыстары Совет эрге-чагырганың 50 чыл оюн төлептиг уткуур талазы-биле мурнувуска улуг сорулганы салдывыс. Бүгү бодалдарывыс, чүткүлүвүс, ажылыживис юбилейни күш-ажылга, хей-ниити амыдыралга чаа-чаа тиилелгелер-биле уткуурунче угдынган.

Салбырда 100 аныяктар ажылдап турар. Оларның алданы комсомолчулар. Бүгү ооолдар, кыстар ажылдың эң харысалгалыг алырларында хаара туттунган. Хову ажылында 47, мал ажылында 22 кижи, артканывыс совхоз бүдүрүлгезинин янзы-бүрү ажылдарында ажылдап турар. Комсомолчуларның иштинде бүдүрүлгенин мурнакчылары эвээш эвес.

Адаларывыстың болгаш аваларывыстың алдарлыг күш-ажылчы чаагай чанчылдарын элербишаан, бар аргаларывысты санап көргеш, дараазында социалистиг хүлээлгени алдывыс:

Аныяк сакманщиктернин күжү-биле 5000 хураганны өстүрер, азы төрүүр чүс хойга онааштыр 90 хураганны алыр.

200 гектар черниң дажын аштап, тарылгага ажыглаар.

Бо чылдың түжүдүнге хереглээр 500 тонна органиктиг чемишчидилгени ховударже сөөртүр. Улуг-Булуунуң суггарылга каналын ашташ, ол канал-биле тудуштурган 1000 гектар черни суггат-биле хандырар, суггарычыларның беш звенозун тургузар.

500 гектар суггаттыг черге минералдыг чемишчидилгени ажыглаш, оон гектар санындан 20 центнер, а арткан 500 га шөлдүн бир гектарынга онааштыр 15 центнер дүжүтү алыр.

Аныяк кукурузачыларның ийи звенозун тургузар. Кукурузаны олуртурунуң мурнакчы аргазын ажыглаш. 150 гектар черниң бир гектарындан-на 200—250 центнер ногаан массаны алыр.

Чүс сезен харжактарлыг ногаа өстүрер черни аныяктарның күжү-биле ажыглалга киирер. Ногаа ажылынче 15 комсомолчуларны чорудар.

Салбыр төвүнге спорт шөлүн тудар, чаагайжыдылга ажылынга идепкейлиг киржип бо чазын 150 ыяштарны олуртур.

Көдээ клубка национал болгаш хостуг хүреш талазы-биле секцилларны организастаар. Спорттуң янзы-бүрү хевирлериниң талазы-биле 35 разрядчыларны белеткээр.

Кадарчыларның культурлуг амыдыралының деңнелин бедидер дээш ийи чунар бажыңны, бир библиотеканы туткаш, оларны бо чылдың октябрь 1-де ажыглалга киирер. Улуг-Алаак фермазын радиожударын шефке алыр.

Чайын мал кажаалары септээр тудугжулар бригадазын комсомолчулардан тургузар,

Аныяктарының ниити билиин бедидер сорулга-биле салбырның бүгү аныяктарын ниити билиг школаларынче хаара тудар.

Алган хүлээлгевис чиик эвес, ынчалза-даа ону алдарлыы-биле күүседирин хүлээндивис. Эргим эштер! Бистиң үлегеривисти эдерининче республиканың ооолдар, кыстарын кыйгырдывыс.

(Кыйгырыгны «Шекпээр» совхозтуң Дөң-Терезин салбырында комсомолчуларның ниити хуралынга хүлээп алган).

Тываның көдээ ажыл-агыйында ажылдап турар бүгү ооолдар, кыстарга Барыын-Хемчик районнуң «Шекпээр» совхозунуң Дөң-Терезин салбырының комсомолчуларының болгаш аныяктарының бо кыйгырыын ВЛКСМ-ниң Тыва обкомунуң бюрозу деткээн.

Үк кыйгырыгны республикада бүгү комсомол эге организацияларынга чугаалаштырарын, ынчангаш Совет эрге-чагырганың 50 чыл оюнга төлептиг ужуражыр талазы-биле комсомол организациязы бүрүзү, аныяктарның коллектив бүрүзү бедиткен хүлээлгелерни алган турарын организастаарын ВЛКСМ-ниң райкомнарынга, Кызыл хооркомунга болгаш комитеттеринге комсомол обкомунуң бюрозу сүмелээн.

Чарыштың чоруп турарын солуннарга, радиога болгаш телевидениеге моон соңгаар үргүлчү чырыдар.

Тываның ооолдар болгаш кыстары юбилейлиг 50 чылды күш-ажылдың, культураның чаа-чаа чедиишкиннери-биле уткуулунар!

Таңдыда «Революцияның чалбыыжы» көдээ ажыл-агый артелиниң механизаторлары юбилейлиг чылдың тарылгазынга техника белеткелин районда бир дугаар дооскан. Септелгени тус-тус бригадалар аайы-биле, механизатор бүрүзү бодунуун боду кылыр кылдыр чоруткан. Ынчангаш хынанда үезинде чаңгыс-даа чедир кылдынмаан, азы үрей кылдынган чүүлдер илеревээн. Ам үеде олар белен техниканы бригадалар төптеринче чедирип турар.

ЧУРУКТА: септелгеге эки ажылдаан белүк механизаторлар.

В. МОЛЬБИНИҢ фотозу.

Хуучулар хуралынга

Кайы-даа магазинге киргеш, садыг ажылдакчы бүрүзү-биле чугаалажыр болза, калбак хереглел бараанларынга чоннуң негелдези улам-на өзүп турарын илередир. Кижилер эки-ле чүвелерни—быжыг болгаш эптиг, хевири амгы үеге таарышкан, чараш, хүн бүрү амыдыралчы чугула бараанларны болганчок-ла айтыргылаар. Идик-хеп аймаанга, мебельдерге, телевизорларга негелде хүн бүрү көвүдеп турар.

Чоннуң садып алыр аргазы бедип, эки шынарлыг бараанларга негелдезинин улгадып турары — оларның акша-орулгазының, шыгжамырының өскенинге тодаргай хереги болур. Ол болза партия болгаш чазактың чоп, совет кижилер дугайында ада өзүнүң сагыш салыышкынының ачызы, СЭКП Төп Комитединиң март, сентябрь Пленумнарының шиитпирлериниң амыдыралда боттанылгазы болур.

Организастыг удуртулганың кошкаандан, садыг ажылдакчыларынга негелде чогундан чамдык черлерде улуг четпестер барын база айтыр херек. Моон чижээнге Таңды районнуң Балгазын сельпозунуң ажылын көргүзүп болур. Кадрлар-биле ажыл багай, оон уламындан өре-самчыгдал барык магазин бүрүзүнде илереп турар. Мындыг магазиннерни чижекке айтып болур: Кызыл-Арыг — 2100, Каскал — 906, Марачёвка — 1570 рубль дудагдалдыг болган.

Балгазын сельпозу эрткен чылын бараан саарылгазын ниитизи-биле күүсеткен болза-даа, белеткелдер планын ыракта чедирбээн. Марачёвка, Каскал ышкаш магазиннерге бажың иштиниң херексели, көдээ чоннга чугула херектиг хеп аймаа, өске-даа барааннар ховар болур, хереглекчилериниң ол талазы-биле чагыын күүсеткеннин келген. Автолавка ажылын багай организастап, оларның эргилделиг маршрут-план күүселдезин хынавайн турар. Моон ужурундан автолавка садыгжылары алган чугула бараанларын малчыннарга чедирбейн, ону Владимировка, Балгазын ышкаш суурларга сайгарыптары чаңчыл болган.

Сельпонуң чамдык магазиннеринде күш-ажылдың чуруму ам-даа экиживейн турарын хуучуларның чоокта болган ниити хуралынга төлээлекчилер шынныг шүгүмчүлээн. Магазиннерниң ажылдаар шагы доктаамал эвес: эртен ажыдарын озалдадыр, дүштеки часпар шагын шын барымдаалавас, кежээ эрте хааптар чорукту таварылга кылдыр санап болбас. Сельпонуң магазиннеринге өрткен чылын 1200 ажыл шагы үзүлгенин, оон иштинден Каскал биле Кызыл-Арыг магазиннери 3—3 айлар хаалчак турганын чижекке айтып болур.

Хуучулар төлээлекчилериниң чоокта болган ниити хуралындан сельпо баштаар черинин даргазынга эш Трешкону катап соңгувайн барганы таварылга эвес. Балгазын сельпонуң баштаар черинин даргазынга коммунист эш Кононенко соңгуттурган.

Амгы үеде кайда-даа, бүгү-ле черде ажыл-иш хайныккан. Беш чылдың ийиги чылында Балгазын сельпонуң коллективи, оон бүгү садыг ажылдакчылары база бедик көдүрүүшкүнүг ажылдап эгелээн. Юбилейлиг чылда бараан саарылгазының болгаш белеткелдер онаалдазын хуусаа бетинде күүседиринге олар бүзүрелдиг.

К. КАНЧЫЫР-ООЛ,
«Шынның» штаттан дашкаар корр.

БАЙ-ТАЙГА, ЧӨӨН-ХЕМЧИК, БИИ-ХЕМ

ЮБИЛЕЙЛИГ ЧЫЛДЫҢ ЧАЗЫНДА МАЛЧЫННАР

ЧАГААЛАР, ФОТОЛАР

УДАВАС ТАРЫЛГА

Барыын-Хемчик районнуң «Шекпээр» совхозу бо чылын гараа культураларын 5340 гектарга чажып тарыыр. Часкы хову ажылынга белеткел совхозтуң салбырларында шыптарай берген.

Ажыл-агыйның механизаторлары, тараажылары эрткен чылдарда суггаттыг черлерден элбекшилдиг дүжүттү өстүрүп ап келгеннер. Беш чылдың ийнги чылында суггарылганы ажыглап тургаш, 1800 гектар суггаттыг черге тараа культуразы тарыырын шиитпирлээн. Тараажылар кызын булуктаашкынны, часкы сарыг сугну ажыглап тургаш, 300 гектар черни булукталдырган. Бо ажылга Дөц-Терезин салбырның механизаторлары болгаш тараажылары мурнуку одуругда.

Суггарылганы калбартыр сорулга-биле салбырлар суггатчы звеноларны тургускаш, оларда дуржулгалыг тараажыларны быжыглаан. Дөц-Терезин салбырда Сайын-Белек, Дадар-оол оларның удуртканы суггатчы звеноларның эки ажылдап турарын демдеглээри чугула. Суггаттыг черниң бир гектарындан ортумаа-биле 14—18 центнер дүжүт алыр дээш механизаторлар, тараажылар демиеежип турарлар.

М. ЧҮЛЬДҮМ.

* * *

СЕПТЕЛГЕНИ ДООСКАН

Улуг-Хем районнуң Ждапов аттыг колхозу часкы хову ажылынга кирер техниканың септелгезин доскан. 15 тракторну, 17 сеялканы, 120 илиирни, 20 трактор аңдазының тарылгаже киреринге белеткээн. Колхозта үрезин четчири-биле бар, арыглаашкыны доозулган, ам хораннаар деп турар. Бо чылын тараа культураларын 4440 гектарга чорудар, ооң иштинде кызыл-тасты 2700 гектарга тарыыр.

Кол ажылдар шыптараан-даа болза, биске кылдынмаан ажылдар хөй. Хову турлагларында чуртталга бажыңнары, чунар бажың, септелге чорудар чер мынчага чедир кылдынмаан.

С. НАМЧАН.

ХОЙЛУГ КИЖИ КААС

Бии-Хем районнуң «Өөк» совхозунуң Кошпайда Иван Карбыга удурткан бот-орулга-чарылгалыг хойжу -бригадазының коллективиниң күш-ажылчы чедишкиннериниң дугайы каш чылдар мурнунда республикага тарай берген.

Мал ажылынга он чыл ажыг ажылдап келген, бригаданың хоочуну, чеден сес харлыг хойжу Монгуш Шавыович Балчый мынчаар чугаалап турар:

— Эрткен чылын төрүүр чүс баш хойга онаштыр 111 хураганны алдым. Бо чыл онза байырлалдың чылы болгай. Ажылчын-даа, тараачын-даа, малчын-даа, саанчы-даа, хаван, бызаа ажаакчызы-даа кижи ол улуг өөрүшкүлүг ойга күш-ажылчы белек кылып ужуражыр дээш, бедиткен хүлээлгелерни ап турар чүве-дир. Мен база эрткен чылгы көргүзүүмну бо чылын улам бедидер дээш, кызып ажылдап турар мен.

Монгуш Шавыович Насак Доржу, Монгуш Кызыл-оол олар-биле кады төрүүр 602 хойну кадарып турар. Оларның коданында ам 350 хой оолдаан, оларның 370 хураганы менди алдынган.

ЧУРУКТА: Хоочун хойжу М. Балчый. Д. Анай-оолдуң фотозу.

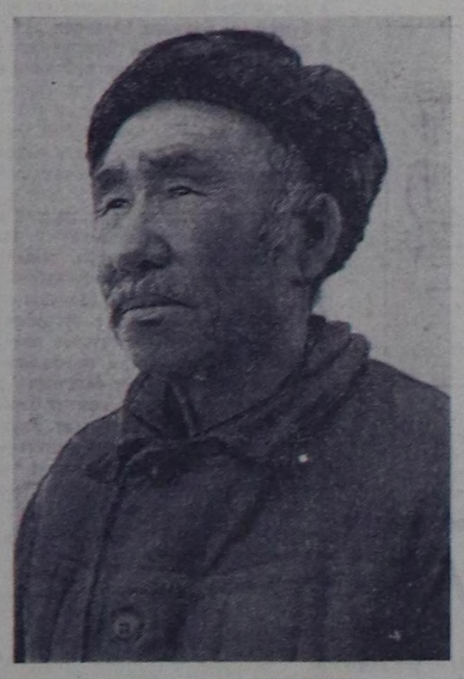

Шивилигде хойжу бригада

Час келген. Хойжуларның ажылынга таарымчалыг үе эгелээн. Х. Эрелчиниң ажаалгазында төрээн 220 хоюндан 221 хураган алдынган. Төрээн 160 хоюндан И. Балчый 161 хураганны чидириг чокка доруктуруп турар.

«Кара-Хөл» колхозтуң бо хойжу бригадазында он бир кодан хой бар. Кодан бүрүзүнде 2—3 сакманщиктер быжыглаттынган. Кошкарларны үскеш, аңгы черде ажаадып турар бис. Х. Эрелчин болгаш ооң кадайы он ийи чыл дургузында ниитиниң малын ажаап келген. Олар төрээн колхозунга 2.215 хураганны өстүрүп, 5 тонна 400 кг дүктү берген. Совет эрге-чагырганың алдарлыг бежен чыл оюнга үш-ажылчы чедишкиннер-биле ужуражыр дээш, хойжу өг-бүле чүс хойга онаштыр чүс хураган, бир хойдан-на 1,8 кг дүк алыр деп социалистиг хүлээлгени алган.

Апыяк хойжу Х. Допур-оол төрээн ийи чүс хоюнуң хураганын менди алгаш, доруктур ажаап турар.

Бистиң бригаданың бүгү хойжулары бо чылын хойнуң баш санын өстүрер, дүккүрүн, эткирин көвүдедир дээш социалистиг хүлээлгелерни алгаш, күүседирибиле ажыл-ишче көдүрүп үнген.

Х. ДОЙНУҢ,
ийнги хойжу бригаданың бригадири.

Бай-Тайга район.

ЧЫЛГЫЛЫГ КИЖИ ОМАК

«Тээлиг» совхозтуң Кызыл-Даг салбырында Салчак Бакчап чеди чыл дургузунда чылгычылап келген. Ол үениң дургузунда совхозунга 700 ажыг кулунну ол өстүрүп берген.

Ол дээрге, чүгле чылгычылаарынга мергежилдиг эвес, а харын ажылгыр кижи. Бодунуң күжү-биле 20 ажыг тонна сигенни чыл бүрүде ол белеткеп ап келген. Белер кулуннап эгелээрге, оларны тургузу азыралга киргеш, чаш кулуннарын чылыг кажаага ол доруктур өстүрүп турар. Чамдык семис күштүг белерниң сүдүн саггаш, ооң-биле аныяк белерниң кулуннарын ол эмискиктеп азыраар турган.

— Чылгы малды өстүрери, совхоз бүдүрүлгезинге ону ат транспорту кылдыр шанактыг, тергелиг ажыглаары ажыктыг, эки курлавыр болур дээрзин эш Бакчап билир. Ат транспортун организастаары, кадарчылар санынга терге, шанак тургузары оларның амыдыралынга, одар солуп көжеринге, оттулар ыяш сөөртүрүнге болгаш оон-даа өске ажыл кылырынга ажыктыг. Чылгылыг кижи омак дээн өстү чүгле кижилерниң хуузунда хереэнге хамаарыштырбаан. Чылгы мал дээрге, ниитиниң, күрүненің ажыл-агыйларынга улуг ажыктыг мал дээрзи илдең.

— Ындыг турбуже, бистиң совхоз чылгы малды чүк сөөртүрүнге, малчыннар мунуп ажыглаарынга ажыглаваан турар. — деп, эш Бакчап хомудап олурар. — Ону ажыглап турар чаңгыс-даа кадарым чок. Мал чемин, мал эмчизиндеп алган дусту, эмни чедирип алырынга машина дилээн малчыннарны совхозтуң салбыр бүрүзүнден көрүп болур. Чаңгыс шоодай азы 15—20 кг дус сөөрткен курут чүк машиналары бо-ла каңгыраан маңнажып чоруур.

Бакчаптың кадарган чылгызы амгы үеде семис куштуг, хур кыш ашкан. Юбилейлиг чылда чылгычы чүс беден тоозан кулунну алырын хүлээнгеш, шудурегу ажылдап турар. Кызыл-Даг көдээ Советтиң депутадынга соңгуткан чылгычы Салчак чоннуң мурнунда хөй-ниитичи хүлээлгезин эрестиг күүседип шыдаар.

А. АДЫГБАЛ.

ЭРЕС КЫС,

Бии-Хем районнуң «Өөк» совхозунуң Кошпайда И. Карбыга удурткан бот-орулга-чарылгалыг хойжу бригадазынга келген кижи ишти чылыг, чырык, делгем хой кажаазының иштинде клеткаларда ангылаан, чаа төрээн хойлэрга, оларның чаш хураганнарынга көк сигенни баглап берип, оларны капшагайы аажок ажаап маннап турар, чолдаксымаар сынныг, шоваалаң, эрес кыстың ажылга эптиин, эш-өөрү-биле чугаалажырда ээлдек-эвиленин дораан-на эскерип каар. Ол—сакманщик Светлана Үгүтпей-дир.

Светлана малчын кижиниң уруу, чажындан тура мал ажылын көрүп, малга өөрени берген. Светлана чаш малга дыка ынак, ону чаптап, ажаап тургаш, чалгааравас-даа, уйгу-дыжын безин уттуптар. Иезинин хеймер кызы ам бригаданың хеймереги апарган.

Светлана Үгүтпей ам дөртен чаш хураганны доруктуруп турар. Ооң ажаап турар хураганнары силиг, семис-чаагай. Эрес кыстын, сакманщиктиң ажаар хураганнары ам-даа немежир.

Чурукта: С. Үгүтпей.

Д. АНАЙ-ООЛДУҢ сөзү, фотозу.

САКМАНЩИК

Республиканың Улусчу контроль комитединде

УДУРТУЛГАНЫҢ МЕТОДУН ЭДЕР

Кызылга, Ак-Довуракка, Хову-Аксынга канализация, суг дамчыдылгазы, орук объектилер тудуунун, үлетпүр, чуртталга тудугларының чаагайжыдылгазының талазыбиле ажылдарны № 3 тудуг-монтаж эргелели (начальниги эш В. Казанцев) кончуг куду темпилиг чорудуп турар. Бо талазы-биле чоруткан хыналданың түңнелин республиканың Улусчу контроль комитединиң хуралынга шыгыы чугаалашкан.

1966 чылда керээлиг организациялар планда көрдүнген акша-хөрөңгиниң үүгле 55,2 хуузун ажыглаан, а тудуг-монтаж эргелели бодунуң күжү-биле 983 муң рубльдиң ажылдарын кылыр тургаш, үүгле 619 муң рубльди ажыглаан, азы 1965 чылдыынан 405 муң рубль эвээш болган. Техника болгаш тудуг материалдары-биле хандырылга улам экижип турда, 1965 чылдың деңнелинден ол хире куду ажылдаанының кол чылдагаанын эш Казанцев комитеттиң хуралынга тодаргай харылап шыдаваан. 1966 чылда кол объектилер талазы-биле план күүселдези мындыг болган: канализация 44 хуу, суг дамчыдылгазы 40 хуу, орук 69 хуу.

Бо чылдың тудуг ажылдары ооңгаа дора чоруп турар: январьның планы үүгле 19,7, февральдың—38,1 хуу күүсеттинген, а марттың ооңдаа кудулаар апарган.

Элээн хөй тудуглар талазы-биле чер казар дээн ишкаш чайгы үеде механизм күжү-биле кылып алыр ажылдарны кышкы үеде хол-биле кылып, артык акша-хөрөңгини чарыгдап турар. Чижээ, канализацияның, суг дамчыдылгазының хоолайларын шөйүп чорудар траншеялар болгаш чаагайжыдылга талазы-биле планда көрдүнген 135 муң кубометрден үүгле 25 муң кубометрни механизм күжү-биле, база ол хирени хол-биле казып күүсеткен. Ажылдың хемчээли мындыг бир дөмей болзаа-даа, хол-биле кылганының чарыгдалы механизастаанындан барык дөрт катап көвүдээн.

Тудуг-монтаж эргелелинде тудуг объектилерин эгелээш, дооспайн ара каапкаш, өске чаа объектиже шилчий бээр чорук чаңчыл апарган. 1967 чылдың январь 1-де 110 муң рубль ниити түңнүг тудуг ажылдары доозулбайн эткен чылдан шилчип келген. Тудуг ажылдарының планының күүсеттинмейн барганы, улуг хемчээлдиг чер казар ажылдарны хол-биле күүсеткен чорук № 14 механизация эргелелиниң (начальниги эш Титов) талазындан тудуг-монтаж эргелелин механизмнер-биле багай хандырып, чагыгларны ойнаанда четче күүсетпейн турарын база тайылбырлап турар.

Тудуг-монтаж эргелелиниң участоктарында ажылчыннарның күш-ажылын багай организастаан. Ажылының эзлчеглериниң иштинде аная туруп бээр болгаш прогулдаар чоруктуң уржуу-биле 131 муң рубль хемчээлдиг ажылдар кылдынмаан. Ажылдың депшилгелиг хевирлерин багай ажыглап турар, ажыл-агый санажылгалыг чаңгыс-даа бригада чок. Күш-ажылды багай организастаанының хараазындан планда көрдүнген ажыл төлевириниң 82,2 хуузу ажыглаттынган. Ажылчыннарның ажылдан үнер-кирер чоруу көвүдээн, чижээ, чыл дургузунда ажылга 142 кижини хүлээп алган болза, ажылдан үнген кижи 209 болган.

Тудуг-монтаж болгаш чаагайжыдылга ажылдарының шынары куду. 1966 чылда үрей кылган ажылдарны эде кылырынга 1751 кижи-хүнүн чарыгдап, ажыл төлевириниге 8 муң ажыг рубль үнген, ооң уламындан 34,7 муң рубль хемчээлдиг ажылдар чедир күүсеттинмейн барган.

Ажылдың хемчээлин улгаттырарының, немей бижиириниң фактылары база бар. Чижээ, Хову-Аксы участокка бульдозерлер чаңгыс эзлчегде ажылдаан турда, ийи ээлчегде ажылдаан деп бижээн. Ак-Довурак участокка хөрүн адаанда каскан кадыг черни дөрткү категория деп бижээн, а херек кырында ол үшкү категорияга хамааржыр болган. Шын эвес бижиир, үрей кылыр болгаш катап эдер, кижи күжүн, материалдыг курлавырларны база механизмнерни эки ажыглавас чоруктуң түңнелинде тудуг-монтаж ажылдарының бот-үнези 44 муң рубль түңге аартаан.

Тудуг-монтаж ажылдарында бо тургустунган байдал болза, ук эргелелдиң удуртулгазының ажылында планныг, перспективтиг чорук көзүлбейн, участоктарда ажылдың чоруп турарынга шыңгыы контроль чогун, күш-ажылды организастап турарының четпезин айтып турар. Эргелелдиң удуртукчулары чер-черге баргаш, айтырыларны тодаргай шиитпирлевес, күрүне планын күүсетпээн буруулуг кижилер-биле ужуражып турар. Эргелелдиң начальниги эш Казанцев 1966 чылдың ноябрьдан бээр Ак-Довуракка барбаан болгаш ында байдалды билбес. «Ак-Довуракты кол инженер эш Рыжкевич харыылаар, а мен Хову-Аксын харыылаар болгай мен» деп, эш Казанцев комитеттиң хуралынга илдик чок харыылаан. Ол шын эвес. Начальник-даа, кол инженер-даа бүгү участоктарны (Кызылды, Хову-Аксын, Ак-Довуракты) дөмей харыылаар ужурлуг. Бир-тээ ындыг чүве болза, начальниктиң бодунуң барып турары, «тускай харыылаар» участогу Хову-Аксында байдал өскелерден чүге дээредевейн турарыл? Удуртулганың мындыг методун дарый эдер херек.

Бүгү совет кижилериниң улуг көдүрлүүшкүн-биле ажылдап турары бо юбилейлиг чылда тудуг-монтаж болгаш чаагайжыдылга ажылдары эрткен чылдарның деңнелинден дорайтап, бирги кварталдың планында көрдүнген ажылдарының үүгле 30 хуу хирезин күүсеткен тургаш-ла, чылдың бирги чартыында ийиги кварталдың планын бирги кварталдың күүсеттинмээн ажылдары-биле кады күүседиптер бис деп, эш Казанцевтиң медеглел кылганы эки болбайн аан. Ынчалза-даа кандыг аргалар-биле, кандыг организастыг хемчеглер-биле күүседир дугайында кандыг-даа бодал, санаашкын чок болган.

№ 3 тудуг-монтаж эргелелиниң ажылында бо хире улуг четпестер турда, «Тыва тудуг» трезиниң талазындан боттуг хемчеглер албайн турганын хуралга база демдеглээн.

Күрүне планын күүсетпээни, тудугнуң шынарын кудуладып, боттүнезин аартатканы дээш № 3 тудуг-монтаж эргелелиниң начальниги эш В. Казанцевке шыгыы доңгудулга хүлээткен. № 14 механизация эргелелиниң багай ажылдап турарын демдеглевишаан, 1967 чылда чер казар ажылдарның планын күүседир талазы-биле хемчеглерни ай хуусаада ажылдан кылырын, № 3 тудуг-монтаж эргелелин чылда киирген чагыг ёзугаар механизмнер-биле хандырарын үстүнде механизация эргелелиниң начальниги эш И. Титовка дааскан.

М. ЛЮНДУП.

Дээре көргүзүг

Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны, Чөөн-Хемчик район Соединиң депутады Серин Лопсановна Ондарның өг-бүлези төрүүр 231 өшкүнү кадарып турар. Бо хүнге чедир оларның коданында 172 өшкү оолдаан, оларның 62-зи ийистээн. Ам 234 анайы менди доругуп турар. Бо көргүзүг малчыннарның ажылдап турары «Сүт-Хөл» совхозта дээре көргүзүг болган.

Коданда сакманщиктер Раиса Түлүш, Сат Чимит олар эки ажылдап, хоочун сакманщик С. Ондарның ажылга дуржулгазын кызымак өөренип ап турарлар.

М. ОНДАР.

ДАШТЫКЫДА

ФКП ТӨП КОМИТЕДИНИН ПЛЕНУМУ

ПАРИЖ. (СЭТА). Парижтиң чоогунда Обервилье хоорайга Францияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң пленуму бодунуң ажылын доскан. Пленум Францияның Национал хуралынга болган соңгулданың түңнелдериниң болгаш партияның сорулгаларының дугайында ФКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү болгаш секретары Жорж Маршениң илеткелин чугаалажып көрген.

Пленум чугаалашкан айтырыгның талазы-биле резолюцияны хүлээп алган.

Луиджи Лонгонуң Францияга чоруп турганы

ПАРИЖ. (СЭТА). Италияның Коммунистиг партиязының чиңгине секретары Луиджи Лонго орук аайы-биле Парижке чеде бергеш, Францияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединге ФКП ТК-ның чиңгине секретары Вальдек Роше, ФКП ТК-ның секретары Жорж Марше, ФКП-ниң Политбюрозунуң кежигүнү Раймон Гюйо олар-биле ужуражкан.

Оларның аразында болган беседаның үезинде акы-дуңма ийи партияларга соңуургалдыг айтырыгларны, а ол ышкаш делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкинниң айтырыгларын, ылаңгыя вьетнам улус-биле эп-сеткил каттыштырылгазын хөгжүдериниң айтырыгларын база европа күрүнелериниң коммунистиг болгаш ажылчын партияларының ам болур чөвүлел хуралы-биле холбаштыр европа айыыл чок чоруунуң айтырыгларын чугаалажып көрген.

Бо бүгү айтырыглар акы-дуңмалышкы, бот-бодун билчир болгаш бүрүн чаңгыс аай чоруктуң байдалынга эрткен беседаның чугаалажып көрген кол үүлү болган дээрзин ужуражышкын доостуру-биле парлан үндүрген дыңнадыгда айтып турар.

Чоокта чаа Францияның Национал хуралынга болган соңгулданың түңнелдеринге болгаш ол соңгулдага Францияның Коммунистиг партиязының база бүгү чөөн партияларның ниитизи-биле чедип алган чедишкиннеринге күзелиниң ханганын Луиджи Лонго илергейлээн. Бо түңнелдерниң Италияга болгаш өскеда европа чурттарга чедирип турар таарымчалыг салдарын ИКП-ниң чиңгине секретары демдеглээн.

Тайбың, демократия дээш база ийи чурттарның ажылчын болгаш демократтыг күштериниң эвилели дээш демиселге ийи партияларны холбаштырган харылзааларны улам ыңай быжыглап база хөгжүдеринче угланган хемчеглерни беседа үезинде айтыкан.

АЛДЫН КУРЛАВЫРЛАРЫ КЫЗЫРЛЫП ТУРАР

ВАШИНГТОН. Каттышкан Штаттарның алдын курлавырлары бо чылдың февральда 43 миллион долларга кызырылган.

АКШ-тың алдын курлавырлары ай келген тудум-на эвээжеп турар. Эрткен чылдың ноябрьда алдын курлавырлары 49 миллион долларга, декабрьда 27 миллион долларга болгаш бо чылдың январьда 33 миллион долларга кызырылган. (СЭТА).

Ханойга ужуражыышкын

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнамның Ажылчы чоннар партиязының Төп Комитединиң бирги секретары Ле Зуан Даштыкы чурттар-биле культурлуг харылзааларның совет комитединиң төлөөлерин болгаш журналистер төлөөлерин хүлээп алган. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Даштыкы чурттар-биле культурлуг харылзаалар талазы-биле комитеттиң даргазы С. К. Романовский «Дириг Ленин» деп совет документалдыг фильмни Вьетнамның Ажылчы чоннар партиязының Төп Комитединге белек кылдыр дамчыдып берген. Ужуражышкын чылыг болгаш чуректиң ханы байдалынга эрткен.

Чогаалчылар конференциязы доозулган

БЕЙРУТ. (СЭТА). Азия болгаш Африка чурттарының чогаалчыларының үшкү конференциязы бодунуң ажылын доскан.

Конференцияның түңнел хуралынга Азияның болгаш Африканың чогаалчыларының Доктаамал бюрозунуң чиңгине секретары Юсуф эс-Тибич конференцияның ниити резолюциязының текстизин комчаан болгаш делегаттар диңмиттиг адыш часкап, чаңгыс үн-биле ону бадылаан. Вьетнам талазы-биле резолюцияны база чаңгыс үн-биле бадылаан. Резолюция америк агрессияны шиитпирлиг буруу шаап, демисежип турар вьетнам улус-биле бурун эп-сеткил каттыштырылгазын илергейлеп турар.

Араб чартык ортулуктуң Мурнуу чүгүнүң, Бахрейнниң, Африкада португали колонияларның демисежип турар улустарын Азия болгаш Африка чурттарының чогаалчыларының деткишкинин илергейлээн документилерни, а ол ышкаш араб чаңгыс эп, палестина айтырыының, Кипр, Камерун, Француз Сомали, Йеменниң эжелиттирген Мурнуу чүгүнүң, Мурнуу-барын Африка болгаш Судан дугайында резолюцияларны хүлээп алган.

Конференцияның киржикчилера Азияның болгаш Африканың улустарының культурлуг амыдыралынче империалистиг болгаш неоколониалисчи идеологияның шуруушкунунга удур демисежир дугайында резолюцияларны хүлээп алган. Ийи диптерниң чогаалчылар организациязының уставын бадылаан.

Индияда чайыктаашкын

ДЕЛИ. (СЭТА). Соңгу Индияга неделяда үргүлчүлеп келген шуурган болгаш чаңдык, долулуг чаашкын ам чурттуң төп районнарынче шилчээн.

Раджастхан штат онза качыгдалга таварышкан, ында 2.500 баш бода мал өлген, а тарылгага улуг когарал болган. Когаралдың түңү 30 миллион руший деп турар. Кижи талазы-биле когаралдар база бар.

Барыын Бенгалия штаттың соңгу районнарынга шуурган 30 мун хире чурттакчыларны эт-хөренги чок артырган. Бир шакта дүргени чүс километрден ажып турар хаттыг чайык Хайдарабад хоорайга болган. Чимис ыяштарынга болгаш тарылгага улуг когаралды таварыштырган.

Ынчалза-даа өске талазында Бихарның болгаш Раджастханның чонун ижер суг-биле хандырарының айтырыын шиитпирлээрин ол чаашкын элээн чиигеткен. Ында чамдык районнарга каңдаашкын болган түңнелинде ижер суг соглуп, каткан турган.

Кыдатта болуушкуннар

Мао Цзэ-дуннуң удурланыкчыларын партия болгаш күрүне аппарадындан аштап арыглаары бүгү Кыдатта үргүлчүлевишаан. Кыдат парлалганың дыңнадыгларындан ап көөрге, Мао Цзэ-дунга удурланыышкынның хемчээлериниң дугайын бодаары-даа берге. Ындыг болза-даа, ол удурланыышкынның бар болуп турарын миннир ужурга кыдат парлалга таварышкан.

«Хунань жибао» солуннуң бижээни: «ацгы дайзынары» «массаларга удур демиселче массаларны ыдалаарын», демиселдиң кол угланыышкынын өскертирин, эрге-чагырганы кады эжелеп алыр дээш пролетаржы революсчуларның (цзаофаньчуларның) демиселин сандарадырын үргүлчүлеп турар». Пекининиң хунвэйбинчи парлалгазы төп албан черлериниң болгаш министерстволарның чамдык удуртукчуларынга удур халдашкынын мурнуку хевээр үргүлчүлевишаан. ККП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, КУР-нуң Күрүне чөвүлелиниң премьериниң оралакчызы Тань Чжэнь-линьни чаа «контрреволюстуг белүктүң» «баштыңы» деп хунвэйбинчи парлалга санап турар.

«Эрге-чагырганы эжелеп ап» турда тургустунган чаа органнар шериг-бюрократтыг диктатураның бүгү хевирлерин шиңгээткен. Гуначжоу хоорайның демир орудтар эргелелиниң партия комитедин «революстуг комитеттиң» эжелеп алганының дугайында «Наньфан жибао» солуннуң дыңнадыы аңаа чижек болур. Март 25-те бодунуң айтыышкынынга «революстуг комитет» кыдат шериги «пролетар диктатуразының үндезини» болур деп чарлаан.

Мао Цзэ-дун болгаш аңаа чызаалаан кижилер үлетпүрге болгаш көдээ ажыл-агыйга, транспортка «культура революциязының» сандараткан корум-чуруму онза хемчеглериниң аргазы-биле катап эмгелээрин орадашпышаан, экономиканы удуртурунга шериг кижилерни олуртур угланыышкынны холга алган. Эрге-чагырганың чаа органнарынга шериг албанныгларын кириштирери-биле кады шериглерни «пропагандисчи отрядтар» кылдыр организастааш, үлетпүр бүдүрүлгелерже болгаш көдээже хөй саныы-биле чорудуп турар. Олар бүдүрүлге удуртулгазының органнарын «кадыкшыдарының» ролюн күүседип турар. Шериг эрге-чагыргалары чүүл-бүрү чөвүлел хуралдарны чыылдырып, оларга ажыл-агыйжы айтырыгларны чугаалажып турар. Округтарга, уездилерге болгаш үлетпүр бүдүрүлгелерге шериг кижилериниң киржилгезп-биле «бүдүрүлге команда черлерин» тургускан дугайында дыңнадыглар Ганьсу можудан келген.

Пекининиң ортумак школаларының болгаш техникумнарының хунвэйбиннериниң «конференциязы» Пекинге болуп эрткен. Синьхуа агентилелдиң дыңнатканы-биле алырга, «кичээлдерни катап эгелээрин» болгаш «ортумак өөредилге черлеринге культура революциязын туюлунга чедирерин» хунвэйбиннер кыйгырып турар. «Чырыдыышкынны, литератураны болгаш уран чүүлдү чаартыр» сорулганы оларның мурнунга салган.

Конференцияга чүве чугаалап тургаш, КУР-нуң Күрүне чөвүлелиниң премьери Чжоу Энь-лайның медеглээни: «штабтарга удур отту ажыткан», ылавылаарга, партия организацияларын болгаш күрүне эрге-чагырганының органнарын чылча шапкан хунвэйбиннериң кара туразында аажылаашкынны Кыдатта «культура революциязынга» «улуг салыышкын» болуп турар.

Мао Цзэ-дунга чоруткан чагаазынга конференцияның киржикчилери хунвэйбиннер боттарының организациязын «Мао Цзэ-дун идеяларының улуг чайыннанчак кызыл школазы» болдурарын даңгыраглаан.

Эге болгаш ортумак школаларда кичээлдер эрецгей ёзу-биле катап эгелээн-даа болза, өөреникчилер колдуунда Мао Цзэ-дуннуң чогаалдарын болгаш ооң чугааларының чамдык үзүндүлерин шээжилеп, шериг белеткелин кылып турар. Школаларга кичээлдерни эрттирери-биле шериг албанныгларын чорутпушаан. «Синь гуйчжоу бао» солуннуң дыңнатканы-биле алырга, Гуйян хоорайның (Гуйчжоу можунуң административтиг төвү) чеди ортумак школаларынга полит кичээлдерни болгаш шериг белеткелин эрттирери-биле 500 ажыг шериг албанныгларын чоруткан.

(СЭТА, март 29).

ТАРЫЛГА ДАЛАШТЫРЫП ТУР

БАРЫЫН-ХЕМЧИК РАЙОНДА БАЙДАЛ КАНДЫГЫЛ?

Юбилейлиг чылдың часкы тарылгазы-биле холбаштыр Барыын-Хемчик районда ажылдар бо хүннерде чер болганда шапкыны-биле калбарган. «Шекпээр» совхозтуң Дөн-Терезинде болгаш Биче-Тейде шык базырыышкының сөелгү хүннерде эгелээш, ол ажылды март 30-ге чедир 300 ажыг гектар черге чоруткан.

Тарылга мурнунуң суггарылгазы база эгелээн. Бо талазы-биле ажылды районнуң партия, совет, көдээ ажыл-агый организациялары чугулага көрүп турар, чүге дээрге суггарылгаже четче сагыш салбас болза, бо кыштың хар чок кара болганы дүжүттүр байдалынга улуг салдарны чедирип болур.

Ынчангаш бо хүннерге чедир 300 ажыг гектар черни суггарган. Чоокта чаа «Шекпээр» совхозка, «Большевик» колхозка суггарыкчыларның семинарларын чоруткан, өске-даа ажыл-агыйларга ындыг семинарларны чоруткулаар. Суггарыкчылар звеноларын ажыл-агыйларда тургускулаан, суггарыкчылар четчелеттинген, олар шуптузу районда 252 кижи болуп турар.

Тарылга мурнунуң массалыг суггарылгазы апрель 1-ден шуут эгедээр. Ынчангаш бугаларның суг бадырар черлеринде ажылдарны кыдгылаан.

Хову турлагларында септелгелер бүрүн чоруттунган. Оларда механизаторларга ниити чурталга бажыңнары, столовая турар черлер белен болган. Орун-дөжектер база белеткеттинген. Бо талазы-биле «Шекпээр» совхозтуң Аянгаты салбырында болгаш «Барлык» совхозтуң төп салбырында онза эки.

Көдээ ажыл-агый техниказын ылаңгыя кожуг түүлдерин бүрүну-биле септээн болза-даа, септедири-биле Чаданаже чоруткан 14 тракторлар ам-даа алдынмаан, бо талазы-биле чагыкчыларның негелдези кошкак турганын айтыр херек.

Үрезиннер бүрүн бар-даа бол, оларның чамдыызы чажар кондициязынга четпээн, бо чорук кондиция чок үрезин-биле чамдык черлерге тарыыр үжүрга таварыштырары чадавас хире. Ындыг болганда, үрезин орнап алырынче онза кичээнгейни салгаш, бо херекти эң чоокку хүннерде шиитпирлээр сорулга барыын-хемчикчилерниң мурнунда туруп келген. 50 тонна хире картофель үрезинин районнуң иштинден тыптынарының айтырыы база думчукта тулган, ынчаарга кукуруза үрезинин Кызылда тараа продуктулар белеткелиниң эргеделин дамчыштыр алыр болап турар, мааа саадаашкыны кылып болбас.

Районга бо чылын ниитизи-биле 18 муң гектарга тараа болгаш мал чеми культураларны тарыыр, оон иштинде кызыл-тас — 6 муң ажыг гектар. Ынчангаш ылаңгыя суггаттыг черлерден ортумаа-биле бир гектарга онаштыр 11 центнер дүжүттү алыры планнаттынган. Бо сорулганы шиитпирлээри колдуунда-ла суггарылга ажылын эки организастаарындан шиитпирлиг хамааржыр дээрзин ажыл-агыйларның ажыл-ишчилери, түскай эртемниглери билип турарлар.

Үстүнде айыттынган барымдаалардан алгаш көөрге, техника септелгезинин болгаш үрезиннин талазы-биле районда байдал амдаа хирелиг болуп турар бо талаже СЭКП райкому, райкүүском болгаш көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге эргедели бо хүннерде кол кичээнгейни салыры негеттинип келген.

Т. ТАЛГАНЧИК.
«Шынның» корр.

Тарылгаже кире сал-ла,
Трактору тоймагланган.
Тракторнуң келээн эвес,
Тараа чажар турду ыйнаан!

— Агроном, дыңнап көрем,
Арыгдаваан үрезин-дир.
— Боттары-ла чажып алыр,
Боттары-ла богун чулар...

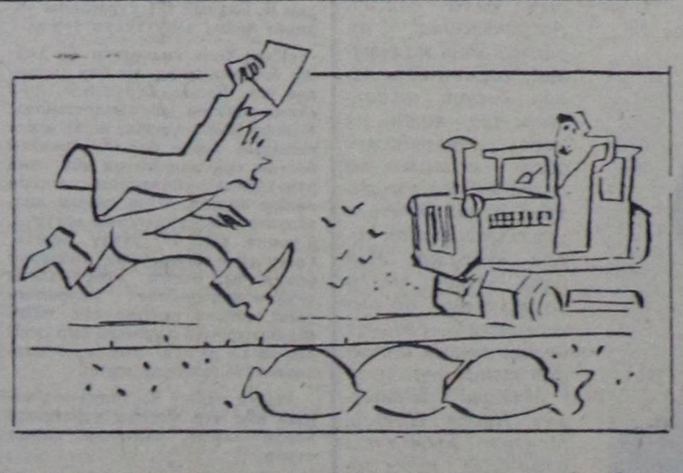

Чамдык өйде мындыг болур:
Чажып, тарып шуудаалак,
Бачым өйде бир-ле черден
База далаш «дужаал» келир:

— Ажылың доос, район бат,
Алды хонук семинар боор...
В. Волченконуң чуруу.
А. Алым-ооллуң шүүү.

Бойдус болгаш кижилер

ХУМААЛЫГ ЭЭ БОЛУР

Бистиң республикаавыс девискээриниң хөй кезии арга-эзимнер, тайга-сыннар болуп турар. Мөңгезиннер-биле оңмас кара-ногаан пөштер, шивилер болгаш чойганнар-биле шыптынган, карак-биле эргий көрүп четпес, калбак-делгем ол эзим-аргаларда кандыг аң-мөң чок дээр! Эттиг, кештиг-даа, «чымчак адын» деп чоннуң адап турары — өлүктүг-даа эгээртинмес кат-тооруктуг-даа, тудугга хереглээр ыяштыг-даа төөгү читпес шыгжавыр черлери ол болгай. Чыл бүрүде-ле аңныыр сезонунда муң-муң аңчылар Тываның тайга-сыннарынче аңтаныр үнгеш, арбын олчалыг кааа, чүс-чүс муң рубльдиг аңөлүүн Төрээн чуртка берип турарлар.

Ынчалза-даа ак сеткилдиг аңчыларны: «Аң-мөңниң баш саны өзүп турар бе, азы әвәәжеп турар бе?» деп айтырыг дүвүредип турар. Ол айтырыгга харыылар диле, чамдык фактыларны тодарадыры эргежок чугула. Сөөлгү он чылдарның дургузунда бистиң республикавыс бодунуң үлетпүрлүг хөгжүлдезинге бурунгаар шапкын базынарны кылган. Чаа-чаа үлетпүр төптери, ажылчын суурлар тыптып келгилээн. Бойдустуң шаанда ажыглал чок, анаа-ла үүже болуп чыткан байлактарын кижиниң чаагай чоруунга бараан болдурары-биле шиңгээдип алырының хайнышкынныг ажылы калбарып үнген. Шаанда аттыг кижи хамаан чок, чадаг кижи безин ис баспайн чораан тайга-сыннарда, арта-эзимнерде аштаглыг машина оруктары бар апаргылаан. Эвен куруг турган черлерде чурттакчылыг суурлар тыптып келген.

Амгы ажылчын суурлар, фермалар турар черлер каш-ла чылдарның мурнунда аң-мөңниң турлагжаан черлери болуп турган болгай. Аңмөң өзүп, төрүп, турлагжып турган черлерин катташ, ойлап чоруур азы өлүртүп кырдырар ужурга таваржып турары билдингир. Чаа черлерде турлаг суур кылып, турумчуп чурттай берген чамдык кижилер чүгле күш-ажыл-биле өйлежип турар эвес, ооң-биле чергелештир хостуг үелериндe дыштаныры-биле чоок кавыда арга-эзимнерже чоруп, олча хайыш аңнап турары чугаажок.

Машина-техника барып болур аштаглыг оруктарның үнгени техниканы ажыглап аңнаарынга «ынактарга» кызыгаар чок болдунар арганы ажыткан. Олар хаяа-даа боогдал чок халдып чеде бээр, аң-мөңни сезон барымдаалаваан адып-боолап турарлар.

Бистиң хүннеривисте совет кижилериң амыдыралы улам-на экижип, бай-шыдалгыр болуп бар чыдар. Амыдырал бай-шыдалгыр, алыр акша-талың арбын болганда, ажылчыннар, азбан-хаакчылар болгаш колхозчулар хуузунда ажыглалынга машиналарны, мотоциклдерни садып ап турар. Хуузунда машиналыг кижилер хостуг үелериндe тайга-таңдыны кезип, каяа-даа чедип кааптар апарган. Оларның чамдыктары оруунга таваржып келген аңмөңни «ынай турзун» дивес. Машина-техниканы аңнаарынга ажылап турар кижилер кончуг көвүдээн. Ол хамаан чок, албан машиналарын безин чамдык кижилер аңнаарынга ажылгап турары билдингир болгай.

Мурнундагы эрткен үе-биле деңнээр болза, ам аңнаарының чепсектери болгаш арганы база-ла «болбаазырангайгаан». Чүгле дүүрге эвес, хөй аттынар, ыракшыл, араалыг аң бооларын харын-даа дайынчы ланчыларны безин аңчылар ажылгап турар. Оон туржук чамдык аңчылар дайынчы бооларны боттары безин кылып ап, шак ынчаар кажарап турар.

Бо дорт фактылар боттары-ла тодаргай чугаалап турар-дыр. Үстүнде салдынган айтырыга ам кандыг харыыны бээри мырыңай билдингир-дир. Аң-мөңниң баш саны әвәәштеп турар деп чугаалаза черле чазыг болбас. Ылаңгыя хоорайлар болгаш улуг суурлар чоок кавызында аң илергей-ле ховартап турар. Ол аңчы кижи бүрүзүнге илдең. Аңчылар белен четпес, орук-чирим чок, ырак-узак тайга-таскылларда турар аңнар өзүп турар болбайн аан. Ниитизи-биле алыр болза, аң-мөңниң баш санында өзүлде чок, чаңгыс-ла деңнелде туруп турар ийикпе азы харын-даа кызырлып турар.

Аң-мөңни өстүрер дугайында хемчеглер алдынмайн турар бе? деп айтырыг база-ла салдынып болур чадавас. Ындыг хемчеглерни ап турар. Аңныыр девискээриниң камгалал, хайгааралын аңныыр ажылагай эргелелиниң-даа, республиканың аңчылар болгаш балыкчылар ниитилелиниң-даа талазы-биле күштелдирип турар. Аңныыр черлерин тус-тус коллективтерге быжылап, штаттыг хайгаракчыларны тургускулаан. Аңныыр үнүүшкүннерин органиаастап турар апарган. Республиканың аңчылар болгаш балыкчылар ниитилели хөй-ниити аңныыр инспекторларын эге коллектив бүрүзүнде тургускан. Ынчалзажок бо бүгү хемчеглер ам-даа күзенчиг түннелди бербейн турар. Аң-мөңниң кэргел чок дайзыны болур төтчеглекчилер ам-даа кара туразында хөделбишаан. Арга-эзимнерге, аңмөңниң турлагжаан черлеринге сезондан дашкаар үеде аңнаары хоруглуг турда безин, боо даажы чыжыртқайны бээри ховар эвес.

Хамык ужур чүдел дээрге, шак ол каржы хоралакчы чорук-биле шиитпирлиг демиселге аңчы хөй-ниитини аңныыр ажыл-агый эргелели-даа, аңчылар ниитилели-даа болур чоруу-биле мобилизастап шыдавайн турарында-дыр. Мен хөй-ниитичи аңныыр инспектору кижи мөн. Ынчалзажок Аңныыр ажыл-агый эргелели-даа, республиканың аңчылар ниитилели-даа ынаар-мынаар баар сен, төтчеглекчилер тудар сен деп даалга берип көрбөөн. Өске-даа хөй-ниити аңныыр инспекторлары базада ындыг дээрзин билдингир. Бир төө хөй-ниитичи аңныыр инспекторларын тургускан болганда, оларга тодаргай даалгаларны бээр, оларның хөделишкинин аайлап таарыштырар херек. Ындыг штаб болза Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында аңныыр ажыл-агый эргелели болгай. Ол эргелел ам мырыңай ыржым-шыпшыг барган. Эрткен чылдарда мөн-не чедимче чок дээрден башка, үнүүшкүннерни организастап турган. Азы эргелелдиң начальниги эш Оолак чүгле бодунуң штаттыг ажылдакчыларының күжүбиле чер болганда хамык төтчеглекчилерни томаартыр бодап олурар ирги бе? Төтчеглекчилер-биле демиселди шиитпирлиг чорудар херек. Төтчеглекчи өзү-биле аңнап чораан, туттурган кижилерге ершээл кергүспес ужурлуг.

Республиканың аңчылар болгаш балыкчылар ниитилели төтчеглекчилер-биле демиселге хөй түүлдерни кылып болур аргалыг. Ынчалза-даа ол ниитилел амдыызында шимээн чок барган. Ниитилелдиң штаттыг егерьлери-даа, хөй санныг хөй-ниитичи инспекторлар-даа чогуур негелдезинге чедир ажылдавайн турар.

Кымны өзулуг аңчы деп саналыр? Тожунуң алдар-сураглыг аңчыазы турган, Ленин орденниг Бараан Мырлаа эвээн каш чылдар мурнунда менээ мынчаар чугаалаанкол звеноозу. Аңныырның кудуку коллективтеринге тайылбыр массалыг ажылды күштелдирип, коллективтиң иштинден шолээ-чөпшээрел чок аңнап турар кижилерни хөйүүн мурнунга изин-биле тургузуп турар болза, төтчеглекчилер эвээжээр апаар. Амдыызында ындыг хемчеглер алдынмайн турар, ынчангаш төтчеглекчилер көвүдээн.

Төтчеглекчилер «эзт тыварының» кажар аргазын база-ла кылып турар апарган. Төтчеглекчиге ужуражы бээринерге, ооң эктинде боо-даа чок, анаа-ла бойдуска «аян-чорук» кылып чоруур, кем чок кижи хевирлиг болур. Ол улуг-хүннерде, субботаларда кайнаар-даа барбас, бажыңында олурар. А херек кырында ол кончуг кажар, «чажыт» төтчеглекчидир. Ындыг кажар төтчеглекчилер кайы-бир чоок черде улуп хонар чер бажыңныг. Улус барбас шөлээн черде үүлбес үүжелиг соруг дузал алган, дүүргезин борбак октааш, чоогунда черде хөөп алган болур. Ынчангаш төтчеглекчилериң кылган бүгү соругларын узуткаары эргежок чугула.

Кызыл хоорайның чоок кавызында: Эзрбек, Баян-Кол, Тайга станциязының девискээри, Теректиг, Кара-Суг, Ондум, Үстүү-Теректиг дээн ышкаш аң турлагжыыр черлерге дүүглуг аңнарны аңнаарын эвээн каш чылдарда хоруур болза дыка-ла эки болур ийик. Ол черлерде ам безин эликтер шуут читкен, азы эвээш санныг арткан, сыыннар, буурлар илергей-ле эвээжеп турар. Он чылдар мурнунда ол черлерге аң-мөң өңдерик турган болгай. Ам төтчеглекчилер когун үзе олурер чыгаандыр. Ындыг хемчег албас болза айыткан черлерге аң-мөң чоокку каш чылдарда шуут узуткаттынар.

К. АРАКЧАА,
хөй-ниитичи аңныыр инспектору.

Д. Анай-ооллуң «Хемчикте час» деп фотоэтюду.

НАФТАЛАН

Шаандан тура-ла Азербайджанда Кировабадтан ырак эвесте нафталан нефтизиниң үнүп турар черинге чон үргүлүү черчерден чыглып кээп эмненир турганнар. Ол дээрге нафталан нефтизиниң делегейде кара чаңгыс үнүп турар чери-дир. Ол нефтиге чайның изиг хүннеринде кеш болгаш чүстер аарыгларындан аараан кижилер эштип эмненир турган.

Нафталан нефтизин эрткен үүс чылдың сезен чылдарындан эгелеп өөренип көрүп эгелээн. Хаанныг чазак немец Егор деп кижиге ол нефтиниң үнүп чыдар черин хууда өөренип көөр арганы берген. Ол кижи орта турган, ол нефтиден чаап эмнээр ямзы-бүрү үстерин бүдүргеш, Европаже болгаш Америкаже садыглап турган, аажок баяан.

1904—1905 чылдарда болуп эрткен орус-япон дайынның үезинде япон шериглериң чүктеп чоруур сумкаларында нафталан нефтизиниң чүктеп чоруур сумкаларында нафталан нефтизиниң ужур-дузазы билдине берген. Оон бүдүрүп кылган эмнер-биле (пасталар), үс эмнер-биле ямзы-бүрү аарыгларны эмнеп турар. Кижи көөрге нафталан нефтизи анаа нефтиден ылгал чок, а химиктиг составы харын оон аңгыланып турар. Ооң составында бензин биле керосин кончут ховар, а нефтиниң ароматтыг углеводородтары ында хөй.

Байлак химиктиг составтыг нафталан нефтизиниң кешке болгаш кешти дамчыштыр ниити организмге эки салдары дыка улуг. Нафталан хан эргилдезин күштелдирип, хан агымын дүргедедип, хөй дер төгүлдүрүп турар. Ынчангаш организмниң чемиштиг түүлдерни шиңгээдип алганындан шаарланып артып калган продуктуларын аңгылап үндүрери эжижип, кепке чемиштиг түүлдериң сиңилдезин эжижип, кавыннаан ыжыктар дүрген сиңип, чидер болгаш оюлганнар, балыг-бышканнар дүрген эттинип эгелээр. Нафталан хан эргилдезин күштелдирбишаан, организмге чемиштиг түүлдериң сиңилдезин эжижидер.

Кеш иштинде туруп турар хөй санныг нерви удазыннарының төнчүлериниге дегреш, нафталан нервилериң болгаш чүстериң ыарыырын намдадып турар болгаш нафталан-биле чиңнээшкиннер, шаптаашкыннар чүректің, хан-дамырларның ажылын эжижидип, хан базышкының чогуур хемчэлинче доктаадырынга улуг ужур-дузалыг.

Курорттарга болза нафталанныг сугга эштип, оон-биле чиңнеп туруп эмнээр. Ол ышкаш хүн караанга дөгеленип чиңненир чорук нафталаныңың эмниг шынарын күштелдирер. Нафталан-биле чагдынып-даа эмненип болур. Чагдынганының соонда, саваныг суг-биле ыарыгланып чунары эргежок чугула. Чүге дээрге, нафталан эзт-кештен адырылбастап туруп бээр, а нафталанга борашкан ак хеп хүрерип, будуттуна бээр болгаш чуурга читпестеп туруп бээр, ынчангаш ындыг ак-хептя содалыг сугга чуур апаар.

Нафталан-биле дээштиг эмненириниң бир эки хевири нафталанныг сугга эжингеш, хүн караанга чылыктыр дөгеленип алганының соонда, саваныг чылыг сугга чунары болур.

Оюлганнарны, балыг-бышканнарны эмнээрде, чугун аңгылап ыарыгдап каашкан ак оңнуг нафталанны ажыглап турар.

Ыарыгдаттынмаан нафталан-биле оюлганнар, балыг-бышкыннарны шарыыры хоралыг дээрзин билдинген.

Иштинде ямзы-бүрү ыжыктарлыг, думчуундан хан төгүлгеш, доктаавастап туруп бээр, ханының базыышкыны II болгаш III дугаар стадия (чада) чедир бедип, үр чылдарда аарып келген, кара бүүректери аарыг кижилериң нафталан-биле эмнедири хоруглуг, ындыг кижилерге нафталан шуут таарышпас.

Ынчангаш нафталан-биле эмнедириниң мурнунда эмчиниң долу шинчилгезин эртери чугула.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ САНИТАР-ЧЫРЫДЫЫШКЫН БАЖЫҢЫ.

Юбилейлиг чылдың чазында малчыннар

БАЯН-КОЛДА

Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хурал» көдээ ажыл-агый артелиниң экономиказы чыл келген тудум-на быжыглып, колхозчуларның материалдыг чаагай байдалы болгаш культурлуг деңнели соксаал чонна бедип турар. Эрткен ажыл-агый чылында колхозчу ажыл-ишчилер улуг ажылдарны бүдүрүп кылган.

Беш чылдың бирги чылында тудугну бригаданың нежигүннери хойнуу бригадаларга алды кажааны, бирээзинге бир аал ишти чурттаар беш бажыңны тудуп берген. Ол ышкаш даш гаражты тудуп, ажыглалда киирген болгаш мал кажааларының, чурттарга бажыңнарының септелгезин өйшаанда чоруткан. Юбилейлиг чылда элээн тудугларны кылып, ажыглалга киирери колхозтуң бүдүрүлге планында көрдүнген. Бо чылын тудугга 40 муң рубль чарыгдаттынган турар. Планда көрдүнген тудугларны Совет эрге-чагырганың 50 чыл оюнуң бүдүүзүнде бүрүн доозуп, ажыглалга киирер сорулганы тудугчулар салып алган ажылдап турарлар.

Мал ажылының талазы-биле артельдиң малчыннары эрткен чылын бедик көргүзүглерлиг болганнар. Хойнулар ортумаа-биле бир хойдан 2,4 кг дүктү кыргып албышаан, төрүүр чүс хойга онаштыр 83 хураганны өстүрүп алганнар. Хой ажылындан колхоз эрткен чылын 350 муң рубль орулганы алган.

План күүселдези болгаш пландан ажыр чаш төп, дүк алганы дээш кадарчылары-биле санажылга колхозта амгы үеде чоруп турар, Байкара Дүрбүлек, Байкара Биче-оол олар немелде төлевирге 1615—1422 рубль алганнар. Серен-оол Чашпан-оол биле Александр Суманчын оларның бирээзинге-ле 1200 ажыг рубльдиң немелде төлевирин тывыскан. Артельдиң дыка хөй кадарчылары үзе санажылгада муң-муң рубльди алганнар. Совет эрге-чагырганың чартык чүс чыл болур оюнга эрткен чылдан-даа артык күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр дээш артельдиң бүгү малчыннары социалистиг чарыштыг ажылдап, беш чылдың ийиги чылының баштайгы айларында эки көргүзүглерни чедип ап турарын демдеглээри чугула.

Колхоз баштаар чери, партия организациязы колхозчуларның политиктиг чырыдыышкынынче улуг кичээнгейни салып, коданнарже агитаторларны, лекторларны чорудуп, тайылбыр ажылдарын калбартып турар. Лекторлар, агитаторлар лекцияларны номчуп, беседаларны кылып, иштикиде, даштыкыда чугула болуушкуннарны колхозчуларга доктаамал таныштырып турар. Райондан, республика төвүнден келген лекторларны фермаларга, бригадаларга чедирип, лекцияларны номчудуп турар. Колхозтуң Кызыл-Чыраа сүт-бараан фермазының коллективинге «Совет эрге-чагырганың бежен чыл оюнга белетиел» деп лекцияны СЭКП обкомунуң инструктору Григорий Санчаа номчуп берген.

Октябрьның социалистиг Улуг революцияның 50 чыл оюнга белетиел дугайында СЭКП ТК-ның доктаалынга сорук кирген баян-колчулар малдың ажаалдазын күштелдирип тургаш, чаш төлду менди алыр, малдан алыр продукцияны көвүдедир, часкы хову ажылынга белеткелдерни өйшаанда кылгаш, тарылганы бедик агротехниктиг байдалга кыска хуусаада чорудар сорулганы салып алган, амгы үеде бедик көдүрлүүшкүн-биле ажылдап турарлар.

В. БЕРЕГОВОЙ.

Демниг коллектив

Эрзин районнуң «Мөрен» көдээ ажыл-агый артелиниң Сыын-Мыйыста № 1 сүт-бараан фермазы район төвүнден 6 км черде. Часкы, чылыг хүн караанга дөгеленип чылыккан быааларның шимээни, оларны ажаап турар комсомолчу ыстарның хаглыг чугаалары ол кавыны бир янзы аян киирип турар.

Ферманың мурнанчыларының бирээзи кадарчы Намбырай Чамзырыңның дугайын номчукчуларга чугаалаксадым. Фермага ол 1954 чылда дузалакчы кадарчы боон кирген. Ийи чыл четкелек чорааш, улуг кадарчы апарган. Чаңгыс ол ажылга эм таптыг-ла 13 чыл боон турар. Даанган ажылхерээнге ак сеткилдни, чыл бүрү бедик көргүзүглерни чедип ап турары дээш, колхоз баштаар чери ону каш удаа шаңнап мактаан. Ол, улам бедик көргүзүглерни чедип албышаан, эки билир түүлдерин өскелерге айтып берип, ниити херекке төлептиг үлүүн киирип турар.

Ферманың саанчылар коллективинде комсомолчу путёвка-биле келген он ажыг аныяк уруг бар. Ферма юбилейлиг чылдың бирги кварталында сүт бүдүрериниң планын чедиишкинниг күүсетиен, суттүң ниити саалдазы эрткен чылдың бо үеде турганындан өскен. Күрүнеге сүт садары организастыг үргүлчүлеп турар.

Аныяктар колдаан бо фермада культура-массалыг ажыл эки тургустунган. Ферманың саанчылары чоокта чаа кожазы Ленин аттыг колхозтуң төвүнге концерт көргүзүп чораан. Концерт солун программалыг болганын көрүүчүлер үнелээн. Ойнакчылар амгы үениң магалыг чаагайын магадаан ырларны, шүлүктерни, амыл-иште чедер-четпестерни илереткен сатиралыг чугааларны, интермедияларны, чараш танцыларны солун, эки күүсетиен.

Коллективтиң кижилери хүн бүрүнүң ажыл-амыдыралынга кандыг-ла бир чаа, солун чүвени тывар, кол херектен дыка чардыкпайн тургаш, эки көргүзүглерни чедип алыр дээш, быжыг найыралдыг, демниг ажылдап турар дээрзин айтыр херек. Олар арыгшеверниң негелделерин шыңгыы сэгып, ылаңгыя сүт кудар савалар турар черлерни, ферманың даштыны девискээрин доктаамал арыг турарын чедип алган. Бүгүле арыглаашкын ажылдарын шефбиле бүдүрүп турар.

Амгы үеде ферманың бүгү коллективи күрүнеге сүт садар талазы-биле юбилейлиг чылдың планныг онаалдазын чедиишкиннинг күүседир дээш демисешпишаан, Совет эрге-чагырганың 50 чылының байырлалынга эки сөңүүг ужуражыр сорулганы салып турар.

Х. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Фермага чораанывыс

Часкы хүн бодунуң мөңгүннелчек херелин черже тө чажып турган. Агаар-бойдус часкы шинчи кирип, кижиниң сеткил-сагыжын чайгаар-да өөртүптер. Ам дээрезинде мөзү дошка шындалаткан Хемчик хем ынаарла кылын дош алдында көскенип чыдар.

Ак-Даш фермазында ажыл-иш кажан-даа соксаш дивес. Комсомолчу аныяктарның ол сурагжаан фермазын ол чоок-кавыныч чону «Ак инектер фермазы» деп чаптүү-биле адап турарлар. Ону, ол алдаржаан бүдүрүлгени Тыва АССР-ниң Дээди Советинин депутады, улуг саанчы комсомолчу Шортак Мускуевна Ооржак удуртып турар.

— Ферма улуг, ында ажылдар механизастаттынган, ынчалза-даа анаа шеф ажылы негеттинип турар — деп, эш Шортак биске медээлээн. Анаа ажылдаары, кайгамчык чараш ак инектерни көөру биске — өөренимчилерге, башкыларга улуг сонуургалы болган. Дыштанып хүнде 5—8 класстар тус-тус класс удуртукчуларының башталгазы-биле кожавыс фермага чеде бердивис. Кижи бүрүзүнүң арын-шырайынга өөрүшкүнүн хулумзуруу ойнап турган. Ол дыка тода-даа: катыы-хөг, оюн-баштак, ээлдек аажы-чаннар чайгаар-ла куттуулуп келген. Таптыг-ла дал дүш турда, онаатты́нган даалгалар күүсеттинген. Бир мунгаш кажааның иштин, даштын арыдыр аштап, холдан үндүрдүвүс. Шаараш кажаа иштинде ак инектериниң часка белеткээн «уужези», тей дег силосту бүсчу бердивис. Кажаалар чанында хөй тонна өдектерни база бөлүп бердивис. Ферманың ажылчыннары өөрүп четтиргенин биске илереткеннер.

С. САНДЮ,
шефтекчи.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

Кино

АПРЕЛЬ 1-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Катя болгаш крокодил» 9.30, 11.10, 12.50, «Чүрек өршээвес» 2.35, 4.20, 9.35, «Киленнээшкин» 6.05, 7.50 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Чажыт ортулуктар» 10.30, 12.30, «Өске ат» 2.30, 6.30, «Доъш бадыышкыны» 4.30, 8.30 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: Урулларга дириг-чуруктар 10, «Агаар бөмбүүнде уруг» 11.15, «Ыдыктыг Иоанны ажып эткени» 3.15, 8.30, «Козара» (1-ги, 2-ги сериялары) 5.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Дайынчы чепсек чок маадыр» 10, 12, «Үш мушкетөр» (1-ги, 2-ги сериялары) 2, 8, «Парижтиң чажыттары» 6 шактарда.

редакцияның адрези:

Кызыл, Щетинкин—Кравченко кудумчуу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАР: Редакторнуң 24-63, редакторнуң орлакчыларының 35-24, 25-38, харыысалгалыг секретарьның 23-35, партийжи амыдырал киллизинин 23-54, агитация болгаш пропаганда киллизинин 37-13, көдээ ажыл-агый киллизинин 21-47, үлетпүр киллизинин 22-64, чаган ажылчын болгаш көдээ корреспонденттер база совет тургузуг болгаш амыдырал киллистериниң 21-27, иштики информация киллизинин 20—60, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче болгаар.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Парлалга эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин — Кравченко кудумчуу, 1).

ТС—00328.

Солун неделяда алды катап үнер